

Kuntaliiton tavoitteet hallituksen kehys- ja puoliväliriiheen 21.-22.4.2021

Katse jo koronan jälkeisen aikaan - julkisen talouden tasapainottaminen edellyttää tehtävien laajennuksista luopumista

Kunnat ovat toimineet pitkittyvän koronataistelun eturintamassa. Kuntien työntekijät ja luottamushenkilöt ovat turvanneet lakisääteiset palvelut äärimmäisen epävarmoissa olosuhteissa ja vastanneet samalla alueidensa elinkeinoelämän toimintaedellytysten vahvistamiseen liittyvistä tehtävistä.

Kunnat ovat selviytyneet vaikeasta tilanteesta toistaiseksi hyvin. Tätä on edesauttanut se, että valtio on omilla toimillaan puskuroinut ennakoivasti koronan iskua kuntien talouteen. Tämän vuoksi esimerkiksi veroprosenttien korotukset ja kuntien työttömyyttä lisäävät toimintojen uudelleenorganisoinnit ovat jääneet vähäisiksi ja investointitaso on säilynyt korkealla.

Kuntaliitto muistuttaa kuitenkin, että koronakriisi on kesken eikä sen loppulaskun suuruutta tai eräpäivää vielä kukaan tiedä. Selvää on, että kuntien meno- ja investointitarpeet ovat tällä hetkellä kovassa kasvussa väestön ikääntymisen ja korjausvelan vuoksi, minkä lisäksi tulevana vuosina pitää hoitaa pois myös koronan aikana syntynyt palvelu- ja hoitovelka. Työttömyyden ja konkurssien määrän mahdollinen kasvu luovat jo itsessään tulopohjaan epävarmuutta.

Kuntatalouden rakenteellisia ongelmia ei toisaalta voi eikä ole tarkoituskaan ratkoa kertaluonteisilla koronatuilla. On myös tärkeää, että uuden valtuustokauden alkaessa tämä tosiasia pidetään mielessä.

Kuntaliitto odottaa, että maan hallituksen kehys- ja puoliväliriihessä tehtävillä päätöksillä luodaan osaltaan jo näkymää koronakriisin jälkeiseen aikaan ja kunnille edellytyksiä huolehtia palvelutehtävistään sekä elinvoimastaan. Tämä on toteutettava laajentamalla ja vahvistamalla kuntien tulopohjaa sekä karsimalla menojen kasvupaineita.

Kuntaliiton keskeisimmät ehdotukset kehysriihen linjauksiksi ovat:

- Hallituksen tulee sitoutua seuraamaan koronapandemian vaikutuksia kuntatalouteen ja mitoittamaan sekä kohdentamaan tukensa myös jatkossa niin, että kunnat selviytyvät tehtävistään koronan keskellä ja akuutin kriisin jälkeen. Kuntaliitto ehdottaa, että yhteisöveron jako-osuuden korotusta jatketaan kehyskauden puoliväliin eli vuoden 2023 loppuun. Välittömät koronasta aiheutuvat, muun muassa testauksiin ja rokottamiseen liittyvät, kustannukset tulee korvattava kunnille ja sairaanhoitopiireille. Täsmätukea tarvitaan myös esimerkiksi joukkoliikenteen järjestämiseen lipputulomenetyksiä kompensoimaan.
- Kustannustenjaon tarkistus ja indeksikorotukset valtionosuuksiin tulee tehdä lain edellyttämättä tavalla. Mahdollisten päätösperäisten vero- ja maksuperustemuutosten aiheuttamat menetykset on kompensoitava kunnille.
- Kuntien menopaineita ei tule kehyskaudella lisätä laajentamalla kuntien ja julkisen sektorin sääntelyä, tehtäviä tai velvoitteita eikä myöskään tiukentamalla palveluihin liittyviä mitoituksia. Suunnan tulisi olla päinvastainen nykyisessä erittäin tiukassa julkisen talouden tilanteessa. Jos kuntien tehtäviä kuitenkin päätetään lisätä, on kustannukset korvattava kokonaisuudessaan ja voimaantuloon on varattava riittävästi aikaa. Pysyviä tehtävien laajennuksia ei tule rahoittaa kertaluonteisilla elvytysrahoilla.
- Rahapeliteutoista rahoitetut nuorisotyön, liikunnan ja taide- ja kulttuurilaitosten lakisääteiset valtionosuudet on turvattava myös kehyskaudella.
- Hallitus kompensoi kuluvalle vuodelle kertaluonteisella valtionosuuden korotuksella kiky-sopimukseen liittyvän noin 250 milj. euron valtionosuusvähennyksen. Kehyskaudella tämä kiky-sopimuksen vuosityöajan pidennykseen liittynyt laskennallinen valtionosuusvähennys on poistettava pysyvästi. Sille ei ole enää perustetta, koska kunta-alan työmarkkinaratkaisussa kilpailukyky-sopimukseen liittyneestä työajan pidennyksestä pääosin luovuttiin.
- Ammatillisen ja lukiokoulutuksen rahoitusta on leikattu merkittävästi viime vuosien aikana. Lukiokoulutuksen yksikköhintarahoitukseen ja ammatillisen koulutuksen perusrahoitukseen tulee tehdä pysyvä korotus. Riittävän rahoituksen merkitys korostuu oppivelvollisuuden

laajentumisen myötä. Nykyisellään pysyviä velvoitteita rahoitetaan määräaikaikaisella rahoituksella, mikä on ongelmallista kuntien ja koulutuksen järjestäjien kannalta.

- Maaliskuun alussa käynnistyivät kuntaperusteiset työllisyyskokeilut. Kuntaliitto toivoo hallitukselta selkeää ja yksiselitteistä päätöstä työntekijöiden ja työnantajien TE-palveluiden siirrosta kuntien järjestämismalliksi. Kunnilla on mahdollisuus kytkeä koko laaja toimintatilaansa työllisyyden edistämiseksi, ja TE-palvelut tuovat tähän merkittäviä uusia työvälineitä. Kunnille on turvattava riittävät voimavarat tehtävien hoitamiseen, ja siinä tulee voida tarvittaessa hyödyntää kuntalain yhteistoimintamalleja. Samalla tarvitaan työttömyysturvavarojen ja työvoimapalveluiden rahoituksen sekä palveluiden uudistamista. Tavoitteena tulee olla kuntia kannustava ja oikeudenmukainen rahoitusmalli pitkäkestoisesta ja pysyväluonteisemman työllisyyden edistämiseen. Myös kotouttamisen tehtävien kokoamisesta kunnille on edettävä eduskunnan jo aiemmin linjaamalla tavalla edellyttäen, että kotouttamispalveluiden järjestämiseen osoitetaan kunnille riittävät resurssit. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen säädösvalmistelussa tulee huomioida kuntien rooli ja merkitys niin työllisyyden hoidossa kuin elinvoima- ja elinkeinopolitiikassa.
- Koronakriisistä elpymisessä on keskityttävä paitsi akuutteihin toimiin, myös tukiin ja investointeihin, joilla rakennetaan pohjaa kestäväälle taloudelle pitkällä tähtäimellä. Kuntien ja kaupunkien näkökulmasta on tärkeää viedä eteenpäin energiamurrosta, ilmastotoimia, saavutettavuutta ja digitalisaatiota edistäviä investointeja. Ratkaisuja on löydettävä muun muassa kuntaomisteisten energialaitosten investointitarpeisiin energiaturpeen poltosta luovuttaessa, laajakaistan edistämiseen sekä yhteentoimivien tietojärjestelmien rakentamiseen.
- Ensimmäisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman (Liikenne12) tulee lisätä pitkäjänteisyyttä, ennakoitavuutta ja vaikuttavuutta liikenteen kehittämisessä. Kunnille ei kuitenkaan tule vyöryttää valtion liikenneinfrastruktuurin rahoitusvastuuta säätämällä kiinteistä enimmäisosuuksista valtion rahoitukselle sen omaan infraan eikä myöskään sopimusyhteistyön varjolla. Valtion tulee huolehtia vastuullaan olevan liikenneverkon kunnosta ja sen edellyttämästä riittävästä, nyt jälkeen jääneestä, rahoituksesta sekä perusväylänpidon että kehittämishankkeiden osalta. Suomen tulisi myös pyrkiä hyödyntämään EU-rahoitusta täysimääräisesti ja viestiä EU:lle

Suomen tavoitteita linjakkaasti.

- Kuntien tuottavuuden ja kustannustehokkuuden parantamiselle tulee luoda edellytyksiä osana julkisen talouden kestävyuden tiekarttaa. Toimenpiteet voivat koskea esimerkiksi digitalisaation edistämistä, normien väljentämistä, toimitilojen tiedolla johtamisen ja käytön tehostamista sekä julkisten hankintojen hyödyntämistä. Myös tuottavuuden mittareita ja vertailtavuutta on kehitettävä.
- Eduskuntakäsittelyssä olevan sote-uudistuksen vaikutukset kuntatalouteen ovat mittavia ja osin tuntemattomia. Kuntien rahoituksen riittävyys ja etenkin kasvavien kaupunkien investointikyky joutuvat todella kovalle koetukselle. Kuntaliitto kiinnittää tässä yhteydessä erityistä huomiota soten aiheuttamiin muutuskustannuksiin myös suoraan kunnille. Niitä uhkaa syntyä muun muassa valmistelun sitomina henkilöresursseina, ICT- ja konsulttipalveluiden ostoina, ylimääräisinä hallintokuluna, tukipalvelukustannusten kallistumisena ja uudelleenjärjestelyinä sekä sote-kiinteistöjen kiinteistöriskinä ja varainsiirtoverona. Valtion tulee sitoutua korvaamaan kunnille täysimääräisesti sellaiset kustannukset, joihin kunnat eivät voi itse vaikuttaa. Myös koronan pysyvät vaikutukset sote-siirtolaskelmiin tulee mahdollisuuksien mukaan eliminoida ja huomioida tämä kehyspäätöksessä.

Kuntaliitto korostaa, että valtion kuntapolitiikan vakaus ja ennakoitavuus sekä sitoumuksista kiinni pitäminen ovat epävarmuuden keskellä nyt erityisen tärkeitä, jotta pian valittavat uudet valtuustot pystyvät osaltaan linjaamaan kunnissaan kestäväen tulevaisuuden edellyttämiä toimenpiteitä.